

Müstəqil Azərbaycanı müasir, güclü, davamlı iqtisadi inkişafa malik dövlətə çevirmək üçün ümummilli lider Heydər Əliyev gələcək siyasi-iqtisadi islahatların köklü transformasiyasının əsası olacaq neft strategiyasını müəyyənləşdirib. Bu strategiya xarici investorların Azərbaycanın neft yataqlarının işlənilməsinə cəlb edilməsini, xam neftin daşınma yollarının şaxələndirilməsini, neft gəlirlərinin səmərəli idarə olunmasını və ölkəmizin yeni inkişaf mərhələsinə qədəm qoymasını gerçəkləşdirib.

Azərbaycanın strateji inkişaf konsepsiyasının təməli isə “Əsrin müqaviləsi” ilə qoyulub. Bu müqavilə heç də asanlıqla reallaşmayıb. Xalqın təkidi ilə 1993-cü ildə yenidən siyasi rəhbərliyə qayıdan ulu öndər, ilk növbədə, ölkədə siyasi sabitlik yaradıb, respublikanı labüd fəlakətlərdən xilas edib, iqtisadi sahədə tələklü dəyişikliklərə başlayıb. Müstəqil Azərbaycanın iqtisadi suverenliyini əks etdirən ilk beynəlxalq sazişin – “Əsrin müqaviləsi”nin imzalanmasına nail olub. Bu prosesdə danışıqların aparılmasında, yeni neft strategiyasının hazırlanması və uğurla həyata keçirilməsində o zaman ARDNŞ-in birinci vitse-

prezidenti, Milli Məclisin deputatı olan İlham Əliyev də fəal iştirak edib. Yeri gəlmişkən, həmin vaxt keçirilən görüşlərdə müəyyən fikirləri də yaranıb və hətta bəzi mərhələlərdə müzakirələrin dayandırılması təhlükəsi ortaya çıxıb. Sonralar bu barədə Prezident İlham Əliyev bildirib: “Biz xarici şirkətlərə deyirdik: siz ayrı-ayrı şirkətlərin maraqlarını müdafiə edirsiniz. Biz isə ölkənin

“Əsrin müqaviləsi” – Azərbaycanın strateji inkişaf konsepsiyasının təməli

və Azərbaycan xalqının maraqlarını müdafiə edirik. Əgər siz səhvə yol versəniz, bu, sizin şirkətin yalnız bir layihəsində öz əksini tapacaq, əgər biz səhv etsək, bu

səhv bütün Azərbaycan xalqının mənafeyinə xələl gətirəcəkdir. Başqa sözlə, biz heç cür heç bir səhvə yol verə bilmərik”. Bəli, belə çətinliklərə baxmayaraq, müqavilə Azərbaycanın milli mənafeyinə uyğun hazırlanaraq, imzalanıb.

Beləliklə, ümummilli lider Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə 1994-cü il sentyabrın 20-də Azərbaycanın XX əsr tarixində siyasi, iqtisadi və strateji

əhəmiyyətinə görə ən mühüm müqavilələrdən biri – Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorunda yerləşən “Azəri”, “Çıraq” neft yataqlarının və “Günəşli” neft yatağının bir hissəsinin müştərek işlənməsi və hasilatın pay bölgüsü haqqında sazişlə – “Əsrin müqaviləsi” ilə dövlətimizin yeni neft siyasətinin təməli qoyulub.

Dəyəri 7,4 milyard dollar olan

Müqavilənin müddəalarını nəzərdə tutulan müddətdə icra etmək və artan neft hasilatını beynəlxalq bazarlara daşımaq üçün yeni neft kəmərləri tikilib istifadəyə verildi:

–1997-ci ilin sonlarında neft Bakı-Novorossiysk kəməri ilə Qara dənizə ixrac edilməyə başlandı;

–1999-cu ildə Qara dənizin digər limanına – Supsaya Bakıdan

“Əsrin müqaviləsi”nə dünyanın 7 ölkəsini (Azərbaycan, ABŞ, Böyük Britaniya, Rusiya, Türkiyə, Norveç və Səudiyyə Ərəbistanı) təmsil edən 11 beynəlxalq neft şirkəti (Amoco, BP, McDermott, UNOCAL, ARDNŞ, Lukoil, Statoil, Türkiyə Petrolları, Pennzoil, Ramco, Delta) qoşulub. Həmin şirkətlər tərəfindən qısa bir vaxt ərzində işçi strukturlar – Rəhbər Komitə, Azərbaycan Beynəlxalq Əməliyyat Şirkəti (ABƏŞ) və Məsləhət Şurası yaradılıb. Saziş 1994-cü il dekabrın 12-də Azərbaycan parlamentində ratifikasiya olunub.

Yeri gəlmişkən, xatırladaq ki, “Əsrin müqaviləsi”ndən sonra 19 ölkəni təmsil edən 41 neft şirkəti ilə daha 26 saziş imzalanıb.

İlkin hesablamalara görə, “Azəri”, “Çıraq” yataqlarının və “Günəşli” yatağının dərinlikdə yerləşən hissəsində çıxarıla bilən neft ehtiyatı 511 milyon ton olsa da, sonralar yeni qiymətləndirmələrə əsasən, neft ehtiyatı 1.072 milyard ton həcmində müəyyənləşdirilib.

Onu da qeyd edək ki, adları çəkilən nəhəng yataqlar blokunun istismarı üç mərhələdə nəzərdə tutulmuşdu. Başlanğıc mərhələdə, yəni 1997-ci il noyabrın 7-də “Çıraq” platformasından ilk neft hasil edildi və növbəti mərhələlər də uğurla gerçəkləşdirildi.

neft kəməri çəkilib istifadəyə verildi. Beləliklə, 1999-cu ilin dekabrında Azərbaycan nefti ilə doldurulan ilk tanker dünya bazarlarına çıxarıldı;

–2002-ci ildə ümummilli lider Heydər Əliyevin davamlı söyləri nəticəsində “Əsrin müqaviləsi”ndə nəzərdə tutulan, lakin çoxlarının əfsanə hesab etdiyi əsas neft kəməri –Bakı-Tbilisi-Ceyhanın təməli qoyuldu. Qlobal önəm daşıyan bu kəmərin Azərbaycanın enerji dəhlizinə çevrilməsi istiqamətində mühüm addım idi. 2005-ci il mayın 25-də Prezident İlham Əliyevin iştirakı ilə Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin açılış mərasimi keçirildi, 2006-cı ildə Türkiyənin Ceyhan limanından Azərbaycan neftinin nəqlinə başlandı.

Burada diqqətçəkən bir göstəricini də xatırlatmaq istərdik. Mütəxəssislərin bildirdiyinə görə, Azərbaycan neftinin Xəzər dənizindən dünya bazarlarına çıxarılması üçün Yer planetinin ekvatorunun uzunluğunun 1/10-i həddində olan (Bakı-Novorossiysk (1330 kilometr), Bakı-Supsa (833 kilometr) və Bakı-Tbilisi-Ceyhan əsas ixrac neft boru kəməri (1768 kilometr) tikilib.

Qeyd edək ki, “Əsrin müqaviləsi”ndən sonra xarici şirkətlərlə daha 34 saziş imzalanıb. Bununla yanaşı, “Əsrin

müqaviləsi” respublikada neft hasilatının böyük həcmdə artmasına səbəb olub. Neft hasilatı Azərbaycanın tarixində ən aşağı səviyyədə – 1997-ci ildəki 9 milyon tondan 2010-cu ildə 51 milyon tona çatıb, hasilat 5,6 dəfə artıb. 2002-ci ildə Bakı-Tbilisi-Ceyhan neft kəmərinin təməli qoyulub. Kəmərin illik ötürücülük qabiliyyəti 50 milyon tondur. Hazırda bu

Beləliklə, həmin tarix ölkəmizin həyatına çox əlamətdar bir gün kimi yazıldı, “Azəri-Çıraq-Günəşli” nəhəng neft yatağının işlənilməsinə yeni dövr başlandı.

Sazişin bir hissəsi olaraq SOCAR-ın AÇG-dəki iştirak payı 11,65 faizdən 25 faizə qaldırıldı və beynəlxalq tərəfdaş şirkətlərin Dövlət Neft Fonduna 3,6 milyard dollar bonus ödəyəcəkləri qərara

Yeri gəlmişkən, bu ilin yanvar-avqust aylarında Türkiyə ərazisi ilə Bakı-Tbilisi-Ceyhan (BTC) kəməri vasitəsilə 144 074 min barel neft nəql edilib ki, bu da illik müqayisədə 9,1 faiz çoxdur.

Türkiyənin borularla nəqlətmə operatoru olan “BOTAŞ” şirkətinin məlumatına görə, ötən ilin müvafiq dövründə Türkiyə ərazisi ilə BTC kəməri vasitəsilə 132 052 min

kəmərlə Azərbaycandan əsasən AÇG nefti və “Şahdəniz” kondensatı ötürülür.

Burada onu da xatırladaq ki, 2017-ci il sentyabrın 14-də Prezident İlham Əliyev və birinci xanım Mehriban Əliyevanın iştirakı ilə Bakıda Xəzər dənizinin Azərbaycan sektorundakı “Azəri”, “Çıraq” yataqlarının və “Günəşli” yatağının dərinlikdə yerləşən hissəsinin birgə işlənməsi və neft hasilatının pay bölgüsü haqqında düzəliş edilmiş və yenidən tərtib olunmuş sazişin imzalanması mərasimi keçirildi. Saziş Azərbaycan Hökumətinin, SOCAR-ın, BP, “Chevron”, “Inpex”, “Statoil”, “ExxonMobil”, “TP”, “Itochu” və “ONGC Videsh” şirkətlərinin rəsmiləri tərəfindən imzalandı. Sənədə əsasən BP layihənin operatoru olaraq qaldı. Saziş Milli Məclis tərəfindən həmin ilin oktyabrın 31-də ratifikasiya olundu.

alındı. Azərbaycana çatacaq mənfəət neftinin səviyyəsinin isə 75 faiz təşkil edəcəyi nəzərdə tutuldu. Bununla da ölkəmizin ümumi mənfəət göstəricisi 89,1 faiz hesablandı ki, bu da gələcəkdə yeni strateji layihələrə başlamağa zəmin yaratmaq demək idi.

O da vurğulanmalıdır ki, bu sazişin ardınca, SOCAR və tərəfdaşları arasında AÇG müqavilə ərazisi üçün əlavə bir hasilat platformasının qiymətləndirilməsi məqsədilə mühəndis-layihə işlərinin irəli aparılması haqqında da razılaşma əldə olunub.

“Yeni əsrin müqaviləsi”nin imzalanması ilə Azərbaycanın neft strategiyasının yeni mərhələsinin əsası qoyulub. Bu isə müasir Azərbaycan tarixində yeni eranın başlanması, ölkənin siyasi və iqtisadi təhlükəsizliyinə əlavə təminat, yeni investisiya qoyuluşu, ÜDM-in artımı, yeni iş yerləri və sosial rifahın yaxşılaşdırılması deməkdir.

barel neft nəql edilib.

BTC kəməri ilə Azərbaycanın “Azəri-Çıraq-Günəşli” yataqlarından hasil edilən neft idxal edilir. Bundan başqa, kəmərin vasitəsi ilə digər istehsalçıların nefti də Türkiyə ərazisinə göndərilir.

“Əsrin müqaviləsi” Azərbaycanın iqtisadiyyatına və xalqın rifahına xidmət etməkdədir. Bu layihənin ən böyük əhəmiyyəti respublikamıza böyük maliyyə ehtiyatlarının daxil olması, bu ehtiyatlar hesabına iqtisadiyyatın inkişaf etdirilməsi, insanların rifah halının yaxşılaşması, ölkədə infrastrukturun yeniləşməsidir. “Əsrin müqaviləsi”nin geosiyasi cəhətdən də böyük əhəmiyyəti var. Belə ki, Azərbaycanın həm regionda, həm də dünya birliyində siyasi mövqeyinin, nüfuzunun möhkəmlənməsində bu layihənin uğurla həyata keçirilməsi mühüm önəm daşıyır.